

Elogiu modestiei

Margareta Niculescu

Prin energia ei neostăvilită, prin spiritul ei independent, Margareta Niculescu s-a impus, de timpuriu, ca o forță. Teatrul de animație a atras-o, poate, tocmai pentru că, aflat într-un moment de răscruce, urma să dispară sau să renască.

În 1949, când a ancorat la acest țărniș, câțiva artiști se lansaseră într-o acțiune de pionierat, încercând să înfirișe o trupă de marionete permanentă, destinată copiilor. Din mâinile lor se nășteau mici spectacole grațioase și exuberante, cu învățăminte alese. Dar noua direcție și animatoarea a primului nostru teatru de marionete și păpuși s-a angajat pe alt drum; ceea ce părea așezat și frumos rostuit a intrat din nou în ebuliție, cuminenția și grația au trebuit să facă loc îndrăznirii. Când, în 1953, se înscrie în competiție și în calitate de regizor, se poate vorbi despre o adevărată revoluție între hotarele genului.

Umor pe sfiori — debutul regizoral al Margaretei Niculescu, în 1954 — inaugurează spectacolul de varietăți pentru publicul adult. Virtuozitatea în imitarea actorilor depășește limitele accesibile oamenilor; virulența satirii, anvergura viziunii caricaturale, ritmul diabolic al jocului sînt elemente prin care sfîrșimă țiparele moștenite de la naturalism (amețitorul „rock“, dansat pe catalige din arcuș spirălate, e doar o mostră). *Povestea porcului* (1956) a uimit prin impactul dintre poezie și fantastic, pe de o parte, prin luciditate ironică, pe de alta. Spectacolul descoperă unitatea dintre ficțiune și adevăr și construiește primele metafore materializate — una dintre inovațiile cele mai prețioase ale regizoarei.

În *Mina cu cinci degete* (1958), alte surprize: evadarea din „cutia“ cu păpuși (scena), locul de joc devenind mobil, variabil, și eliberarea de tirania textului, imaginea scenică fiind chemată să spună totul și orice. Uneori, imaginea încearcă să prindă esența însăși, oferindu-i echivalentul concret, material; secvența bății din bar, de pildă, e o sineclocă transplantată, ca procedeul stilistic, în arta scenică: nici un personaj întreg, ci doar fragmente — mâini, capete, picioare —, zburînd în învîlmășeală cu farfuriile și sifoanele. Prin *Cartea cu Apolo* (1962), cucerește pentru scenă un teritoriu rezervat poetului, aflînd mijloacele capabile să exprime inefabilul, abstractul. Pe alt plan, *Eu și materia moartă* introduce o nouă formulă de reprezentare, de tip *one man show*; totodată, sînt abolite vechile convenții, încetăținîndu-se una nouă — convenția fanteziei fără hotare, într-un univers al tuturor posibilităților: contururi profilate pe fundal (ca în teatrul de umbre), linii și figuri geometrice în perpetuă mișcare, alcătuiindu-se și pulverizîndu-se, într-un șir de metamorfoze. În *Celo trei neveste ale lui Don Cristobal* (1965), limbajul teatral e cu totul altul: schematizarea împinsă la limită este pusă să se ciocnească de îngroșare și de hiperbolizare.

Spiritul inventiv al Margaretei Niculescu va continua să se afirme an de an. Descoperă modalități de îngemă-

nare a tradiției păpușărești cu modernismul (*Ileana Stăziana*). Născocesc un music-hall specific animației (*Cabaret-issimo*). Montează alegorii subtile (*Ninigra și Aligru*). Propune o formă de teatru insolită — poezie + dans + muzică („nocturnele“).

Să înșirăm toate spectacolele puse în scenă de Margareta Niculescu, la București sau în alte orașe ale lumii? Ar însemna să alcătuiem o prea lungă listă. Să menționăm distincțiile ce i s-au acordat, începînd cu Premiul de Stat al R. S. România și încheiînd — deocădată — cu premiul „Erasmus“? Ar fi să repetăm lucruri cunoscute. Să transcriem elogiile care i s-au adus, la noi și peste hotare? Am sărămița imaginea, fiecare surprinzînd alt aspect al creației ei. Personalitate aparent contradictorie — conducător „mină de fier“ și creator inspirat, cu trăsături paradoxale de la duritate la generozitate, pornind la lucru cu încredere nestrămutată în propriile posibilități, dar plătînd greu tribut îndoiieli creatoare, Margareta Niculescu este, în realitate, conformă cu sine și numai cu sine.

...Cu mîna ei sigură la cîrmă. „Tîndărică“ s-a plasat printre cele mai bune teatre de gen din lume. Iar competiția pe care a inițiat-o, pe plan național și internațional, a ridicat arta păpușărească într-o categorie estetică superioară.

Sanda Diaconescu